PÄIVÄSTÄ TOISEEN

Aktiivinen liikkuminen näyttää muuttavan lihavuudelle altistavien geenien toimintaa siten, että niiden ”lihottava” vaikutus heikkenee. **LÄÄKETIETEEN LISENSIAATTI LINDA MUSTELIN**

Keravalainen Orno valaisi Suomea lähes 80 vuotta

KERAVA (MT)
Vuonna 1921 perustettu Orno on suomalaisen valaistusteollisuuden nimekkäin ja maineikkain yritys, vaikka yrityksen nimi ei välttämättä olekaan suomalaisille kovin tuttu.

Sitäkin tunnetumpia ovat Ornon liki 80-vuotisen historiansa aikana valmistamat tuotteet.

Jo vuosikymmenien ajan niin suomalaiskoteja kuin julkisia tilojakin ovat valaisseet **Yki Nummen** Lokki, Kurki ja Modern Art sekä **Lisa Johansson-Papen** Sipuli ja Lisa. Monelle ovat tuttuja myös **Heikki Turusen** suunnittelema sientä muistuttava La Boheme -pöytävalaisin sekä nykyisin Siluette-niminen, alunperin Tupla Kupla -niminen riippuvalaisin.

Vaikka Ornon historia päättyikin jo lähes vuosikymmen sitten, 2001, kaikki edellä mainitut valaisimet ovat yhä tuotannossa.

Orimattilassa toimiva Keraplast Oy ryhtyi valmistamaan Lokki-valaisinta Ornon toiminnan loputtua.

Yki Nummen suunnittelemien valaisinten mallioikeudet omistaa nykyisin suomalainen Innojok ja Heikki Turusen Keraplast.

Kiinteää yhteistyötä tavaratalon kanssa

Taidetakomo Orno Konstmideri perustettiin alunperin Helsinkiin vuonna 1921.

Jo alkuvuosista lähtien Orno teki erittäin läheistä yhteistyötä Stockmannin tavaratalon kanssa. Stockmann oli Ornon valaisimien tärkein jälleenmyyjä.

1930-luvulla yhteistyö muuttui jo niin likeiseksi, että Orno siirtyi Stockmannin omistukseen ja yhtiön nimeksi tuli Stockmann Orno.

Vuonna 1936 yrityksen tuotantolaitos muutti Keravalle. Siellä yritys toimi tehtaan lopettamisvuoteen 2001 saakka. Vain piirustuskonttori jäi Helsinkiin, Stockmannin tavarataloon.

Stockmann omisti Ornon 1980-luvulle asti.

”Stockmann luopui Ornosta 1985. Arvelen, että tavaratalon oli järkevää keskittyä ydintoimintaansa. Samoihin aikoihin Stockmann luopui myös omistamastaan Keravan Puusepäntehtaasta”, kertoo Keravan museon vs. johtaja **Leena Karttunen**.

Stockmann myi Ornon ensin ruotsalaiselle Asea Järnkonst Ab:lle, joka myi sen edelleen 1993 itävaltalaisomisteiselle Thorn Lightingille. Thorn Lightingin omistuksessa yritys toimi vuoteen 2001.

Asean ja Thorn Lightingin omistuksessa Orno keskittyi entistä selkeämmin teollisuuden ja tuotantolaitosten valaisimien valmistukseen.

Ulkomainen omistaja lopetti toiminnan

Syy Ornon toiminnan loppumiseen on varsin tuttu suomalaisesta teollisuushistoriasta.

AJANKUVA ATELJEE TIMO SYRJÄNEN

Lisa Johansson-Pape suunnitteli Sipuli-riippuvalaisimet 1950-luvulla. Niiden materiaalina oli lasi.

KERAVAN MUSEO

Lentävä lautanen, sittemmin Lokki, on Yki Nummen tunnetuin ja pisimpään tuotannossa ollut valaisin.

”Kansainvälinen yritys vain päätti lopettaa toiminnan Suomessa”, Karttunen kertoo.

Vaikka valaisinten tuotanto Ornon 1971 valmistuneessa tehtaassa onkin jo loppunut, peltihalli seisoo edelleen paikallaan Keravan museokeskusta Sinkkaa vastapäätä, aivan kaupungin keskustan tuntumassa.

Sen sijaan 1936 valmistunut tuotantorakennus on maisemasta jo vuosia sitten kadonnut.

JUHANI REKU

NIC. NAUMOFF

Yki Nummi, Lisa Johansson-Pape ja Svea Winkler Ornon piirustuskonttorissa Stockmannin tavaratalossa Helsingissä 1960-luvulla.

AJANKUVA ATELJEE TIMO SYRJÄNEN

Heikki Turusen vuonna 1975 suunnittelema Tupla Kupla on nykyisinkin tuotannossa, mutta sen nimeksi on vaihdettu Siluette.

Näytteillä odotettuja ja yllättäviäkin tuttuja

Keravalla loppukesällä avatussa museokeskus Sinkassa on maaliskuun alkuun asti Ornon valaisintehtaan tuotantoa ja toimintaa valottava näyttely.

Sinkan kolmessa näyttelykerroksessa on esillä sekä tuttuja valaisimia että monia tuntemattomampiakin.

Muovin lisäksi lasia, metallia ja olkea

Moni Ornoa tunteva mieltää yrityksen nimenomaan akryylimuovisten valaisinten valmistajaksi, vaikka sen valaisimissa käytetyt muoviosat valmisti loviisalainen Sanka oy.

Alunperin Orno perustettiin valmistamaan metallivalaisimia ja taidetakeita, ja sen alkuperäinen nimikin oli Taidetakomo Orno Konstmideri. Valikoimassa oli myös runsaasti lasikuvullisia valaisimia.

Jo toimintansa alkuvuosina se toimitti koristeellisia metallista ja lasista valmistettuja valaisimia moniin julkisiin rakennuksiin, muun muassa Hotelli Torniin, Lastenlinnan sairaalaan sekä ruotsinkieliseen kauppakorkeakouluun Hankeniin Helsinkiin.

Sodan jälkeisinä vuosina jälleenrakennus vaati valaisimia, mutta materiaaleista oli pulaa. Tällöin varjostimia valmistettiin **Lisa Johansson-Papen** suunnitelmien mukaan muun muassa oljesta.

Akryylimuovia, alkuperäiseltä nimeltään perspexiä, alettiin käyttää valaisimissa vasta vuonna 1951.

Orno valaisi kotien lisäksi kadutkin

Sinkan näyttelyssä on esillä suomalaisissa kodeissa vuosikymmenten aikana tutuiksi tulleiden valaisinten lisäksi myös muita tuttuja. Osa niistä yllättää.

Näytteillä on esimerkiksi tuttuakin tutumpi näky jopa monen maatilan pihasta. Katuvalaisimien klassikko, La Strada, valaisi vuosikymmenten ajan kulkuteitä niin kaupungeissa, kylissä kuin maatiloillakin.

Erityisesti näyttelyssä kävijän yllättävät – ehkä jopa hieman ikävällä tavalla – tutut valaisimet vuosien takaa. Ornon tuotantoon kuuluivat nimittäin myös eri vuosikymmenillä kansakoululaisten ja peruskoululaisten työtä valaisseet laatikkomaiset loisteputkivalaisimet.

Ne edustavat omassa karkeudessaan arkipäiväistä mutta ei niin kovin kaunista muotoiluhistoriaa.

Valaisinten lisäksi näyttelyssä on runsaasti muun muassa Johansson-Papen ja Nummen piirustuksia sekä Ornon mainosjulisteita.

Näyttely perustana on valaisinkokoelma ja historialliseen arkisto, jonka Ornon viimeiset vuodet omistanut Thorn Lighting on luovuttanut Keravan museolle. Lisäksi esillä on useiden muiden yritysten ja yksityishenkilöiden lahjoittamaa aineistoa.

JUHANI REKU

Orno - Valoa -näyttely avoinna Keravan museossa Museokeskus Sinkassa 3.3.2013 asti. Osoite on Kultasepänkatu 2. www.sinkka.fi.

Diabetespäivä opastaa riskin tunnistamiseen

Tänään keskiviikkona vietettävänä maailman diabetespäivänä tehdään diabetesta tunnetuksi.

Suomalaisista noin 200 000 sairastaa tietämättään tyypin 2 diabetesta. Kampanjoinnilla tavoitellaan erityisesti heitä tunnistamaan tilansa ja varaamaan ajan terveydenhuollosta tarkempiin tutkimuksiin.

Kampanjan verkkosivuilla *www.diabetes.fi/tyyppi2* on videoklippejä, joissa muun muassa opastetaan riskitestin tekoa ja mittaamaan vyötärön ympärystä.

Teemapäivänä myös yli 20 diabetesyhdistystä toimittaa vastavalituille valtuutetuille tietopaketin, joka perustelee miksi kuntalaisten hyvinvointiin, ehkäisevään terveydenhoitoon ja hyvään diabeteshoitoon kannattaa panostaa.

Diagnosoituja, hoidossa olevia diabeetikoita Suomessa on noin 300 000. Heistä noin 40 000 on tyypin 1 diabeetikoita.

MT

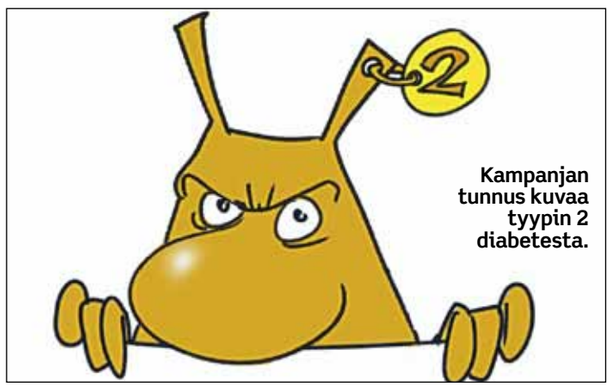

Kampanjan tunnus kuvaa tyypin 2 diabetesta.

Liikunta vähentää lihavuusgeenien vaikutusta

Liikunnalla voidaan muuttaa lihavuudelle altistavien geenien toimintaa ja vähentää niiden lihottavaa vaikutusta, osoittaa Helsingin yliopistossa 17.11. tarkastettava väitöstutkimus.

Eniten liikunnasta hyötyvät ne ihmiset, joilla on suurin perinnöllinen alttius lihoa.

”Aktiivinen liikkuminen näyttää muuttavan lihavuudelle altistavien geenien toimintaa siten, että niiden ’lihottava’ vaikutus heikkenee. Tässä on kysymys geenien ja ympäristön välisestä vuorovaikutuksesta”, sanoo lääketieteen lisensiaatti **Linda Mustelin**.

Mustelin tutki väitöstyössään nuorten aikuisten lihavuutta, fyysistä aktiivisuutta ja kestävyyskuntoa.

Tutkimus osoitti, että liikunta vähensi perinnöllisten tekijöiden vaikutusta painoindeksiin ja vyötärönympärykseen ja että perinnöllisillä tekijöillä oli suuri merkitys yksilöiden välisten liikuntaerojen selittäjinä.

”Liikuntaeroihin vaikuttavista perintötekijöistä ei vielä tiedetä kovin paljon. Periytyvät fyysiset ominaisuudet, esimerkiksi se, miten helposti kunto kasvaa, voivat tehdä liikunnasta toisille miellyttävämpää kuin toisille, mutta myös periytyvillä luonteenpiirteillä on merkitystä. Todennäköisesti on kysymys hyvin monitekijäisistä yhteyksistä”, Mustelin arvioi.

MT

Tasavallan presidentillä kyselytunti radiossa

Tasavallan presidentti **Sauli Niinistö** vastaa suorassa radiolähetyksessä kuuntelijoiden lähettämiin kysymyksiin Yle Radio 1:ssä lauantaina 1.12. kello 12.15–13.15.

Kysymyksiä tasavallan presidentille voi lähettää 23.11. asti sähköpostitse: *kysypresidentilta@yle.fi* ja postitse: Radion ajankohtaistoimitus / Tasavallan presidentin kyselytunti, PL 3, 00024 Yleisradio. Liitä mukaan kysyjän yhteystiedot.

Etukäteen lähetettävillä kysymyksillä pyritään varmistamaan, että ohjelmaan saadaan monipuolisia aiheita. Toimitus valitsee kuuntelijoiden lähettämistä kysymyksistä ne, jotka pääsevät lähetykseen.

Kysyjä itse esittää kysymyksensä puhelimessa suorassa lähetyksessä presidentille. Presidentti vastaa ja keskustelee kysymysten lähettäjien kanssa ja kysyjät voivat halutessaan esittää myös jatkokysymyksiä.

Presidentille on etukäteen kerrottu ohjelmaan tulevien kysymysten aihealueet, mutta muuten lähetys muotoutuu keskustelun mukaan.

Toimittajana on **Petri Kejonen**.

Tasavallan presidentin kyselytunteja on aiemmin lähetetty Yle Radio 1:ssä vuosina 2000–2008.

MT

Eettiset eläinkaupat saivat laatujärjestelmän

Suomessa on kehitetty laatujärjestelmä, jolla määritellään eläinkaupoissa myytävien eläinten hoito- ja pito-olosuhteet.

Eettisen Eläinkaupan Sertifikaatti -projektissa on luotu eläinkaupoissa myytäville eläimille hoito- ja olosuhdestandardit. Ne takaavat, että eläimillä on lajinmukaiset tarpeet huomioon ottavat ja eläinsuojelulainsäädännön edellyttämiä minimivaatimuksia paremmat olosuhteet.

Järjestelmään kuuluvat myös lemmikkien ostajille suunnitellut hoito-ohjeet, jotka jaetaan asiakkaalle eläimen hankinnan yhteydessä.

”Hankkeella on tarkoitus paitsi informoida kuluttajaa siitä, missä liikkeissä eläinten hyvinvointi otetaan hyvin huomioon, myös lisätä kuluttajien tietoisuutta lemmikkien oikeasta hoidosta”, kertoo projektityöryhmän puheenjohtaja **Paula Hirsjärvi**.

Eettisen eläinkaupan laatujärjestelmä ottaa huomioon eläimen lajinmukaiset tarpeet.

”Eläinkauppiaille on tärkeää, että voimme nyt itse todentaa tekevämme asiat eläinten osalta liikkeissämme oikein ja lisäksi myös asiakkaamme voivat jo heti ovella todeta tarrasta että ovat tulossa asiansa osaavaan liikkeeseen”, sanoo projektityöryhmän eläinkauppiaiden edustaja **Johanna Valo**.

Sertifikaatin toivotaan muodostuvan myyntivaltiksi liikkeille ja tarjoavan kuluttajalle keinon erottaa ne eläinkaupat, joissa panostetaan erityisesti eläinten hyvinvointiin ja asiakkaiden valistamiseen.

Asiakas voi muun muassa luottaa siihen, että sertifioidussa liikkeessä ei myydä luonnosta pyydystettyjä nisäkkäitä tai lintuja. Myynnissä ei myöskään pidetä sellaisia eläimiä, joiden jalostetut tai luonnolliset ominaisuudet aiheuttavat eläimelle kärsimystä, tai lajeja, joille ei pystytä takaamaan hyviä olosuhteita tai joista ei tiedetä riittävästi, jotta niiden hyvinvointi pystyttäisiin turvaamaan.

Sertifikaatin saaneita liikkeitä on Espoossa, Helsingissä, Keravalla, Vantaan Tikkurilassa ja Jyväskylässä.

MT

Finlandia Junioria tavoittelee kuusi kirjaa

Finlandia Junior -palkintoa tavoittelee tänä vuonna kuusi lasten- ja nuortenkirjaa.

Ehdokkaat ovat Aleksi Delikourasin Nörtti: new game, Aino Havukaisen ja Sami Toivosen Tatu ja Patu pihalla, Karo Hämäläisen ja Salla Savolaisen Hurraa Helsinki!, Essi Kummun ja Marika Maijalan Puhelias Elias, Christel Rönnsin Det vidunderliga ägget ja Venla Saalon Kirkkaalla liekillä.

Palkintolautakunnan puheenjohtaja, erikoiskirjastonhoitaja **Ulla Pötsönen** kertoo, että tämän vuoden lasten- ja nuortenkirjojen yksi keskeinen piirre on monimediallisuus.

Finlandia Junior -palkinnon saajan valitsee ohjaaja **Mari Rantasila**. Palkintosumma on 30 000 euroa. Voittaja julkistetaan 29. marraskuuta.

MT

KUVA: JAAKKO MARTIKAINEN

MARRASKUUN NUMEROSSA: **Rönttösiä** Kainuusta • **Lelutehtaan** kiireitä • **Tanhun** tahdissa